

Veselská, Dana

Muzea a galerie České republiky a pravidelná statistická šetření

Museologica Brunensia. 2013, vol. 2, iss. 3 (Podzim 2013), pp. 32-38

ISSN 1805-4722 (print); ISSN 2464-5362 (online)

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/131398>

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

abstrakt | abstract ▷

Článek pojednává o metodice a výsledcích státního statistického zjišťování prováděného každoročně v muzeích a galeriích v České republice. V krátkosti připomíná historii tohoto zjišťování, popisuje jeho mechanismus a informuje o rozsahu a charakteru publikačních výstupů. Dále věnuje autorka poměrně velkou pozornost rozboru seznamu institucí, které jsou do zjišťování zařazovány, kritizuje nejasnou metodiku jejich výběru a zpochybňuje jejich celkový počet. Podrobně také rozebírá statistické výsledky za několik uplynulých let v oblasti zaměstnanosti (včetně podílu odborných pracovníků) v muzejních institucích, počtu památkově chráněných objektů jimiž muzea disponují a počtu sbírkových předmětů, která spravují. V řadě případů statistické výsledky zpochybňuje či upozorňuje na metodické problémy jejich vyhodnocování.

The article discusses the methodology and results of national statistical survey conducted annually in museums and galleries in the Czech Republic. In short it recalls the history of this survey, describes its mechanism and informs about the extent and character of publication outputs. The author further pays attention to analysis of list of institutions, which are included in the survey, criticizes the unclear methodology of its selection and questions its total number. The author also analyses in detail the statistical results for the past few years in the field of employment (including the share of professionals) in museum institutions, the number of heritage listed buildings that are owned by museums and number of collection objects, that museums administrate. In many cases, the author questions statistical results or draws attention to the methodological problems of its evaluating.

text/foto: Dana Veselská

Muzea a galerie České republiky a pravidelná statistická šetření

Problematika sběru statistických dat z různých okruhů činností muzeí a galerií v České republice, jejich vyhodnocování či otázka možností srovnávání výkonů mezi porovnatelnými muzejními subjekty hýbou poslední dobou domácí muzejní komunitou.

Byť statistická šetření v muzejnictví s různými obměnami u nás probíhají již od roku 1965, přesto se v posledních několika letech muzejní statistikou pravidelně (na téměř každém zasedání) zabývají Senát i Exekutiva Asociace muzeí a galerií České republiky (AMG),¹ táž organizace dokonce v roce 2007 podnítila vznik vlastní pracovní skupiny pro muzejní statistiku², ve spolupráci se státní správou AMG od roku 2009 dokonce zaštiťuje ve východní Evropě zcela ojedinělý projekt *Benchmarking muzeí*³. Zdálo by se tedy, že sta-

tistické vykazování výkonů a jejich vyhodnocování je jednou z páteřních činností oboru muzejnictví, s ohledem na délku sběru dat a jejich vyhodnocování nutně se zajímavými, a v dlouhodobém horizontu jistě přínosnými výsledky. Byť se pravidelným statistickým šetřením věnovala v minulosti určitá pozornost na stránkách oborového tisku⁴, rozsáhlejší informace, která by zhodnotila možnosti a výsledky statistických šetření prováděných muzei a galeriemi v České republice, chybí. Předkládaný příspěvek se pokusí problematiku sběru a vyhodnocování statistických údajů z oblasti muzejnictví u nás blíže osvětlit.

Výkon státní statistické služby je v obecné rovině zajišťován na základě zákona č. 89/1995 Sb., o Státní statistické službě, ve znění pozdějších předpisů. Státní statistickou službu pro oblast kultury vykonává od 90. let 20. století z pověření Ministerstva kultury České republiky Národní informační a poradenské středisko pro kulturu (NIPOS).⁵ Sběr dat, vyhodnocení výsledků a jejich publikaci zajišťuje jeden z odborných útvarů NIPOS – Centrum informací a statistik kultury (CIK). Ke sběru statistických dat z oblasti muzejnictví slouží statistický výkaz Kult (MK) 14-01 Muzea a galerie (muzea výtvarných umění). Dle informací zveřejněných NIPOS jsou předmětem statistického zjišťování muzea, památníky a galerie (muzea výtvarných umění)⁶ včetně poboček na území České republiky.

Statistický výkaz prošel za dobu své existence četnými změnami, ze současného pohledu nejvýznamnější se odehrávají po roce 2007,

⁴ František Šebek, *Muzejní statistika a projekty, které leží na stole*. Věstník AMG, 2007, 6, s. 18. Týž, *K otázkám muzejní statistiky*. Věstník AMG, 11 (2011), 4, s. 9-10.

⁵ NIPOS je příspěvkovou organizací Ministerstva kultury České republiky. Původně výsledky zpracovával Kabinet muzejní a vlastivědné práce Národního muzea v Praze, NIPOS agendu převzal po zániku Kabinetu (Šebek, *K otázkám muzejní statistiky*, s. 9).

⁶ Ke sloučení statistického výkaznictví za galerie, muzea a památníky došlo v roce 1998 (*Statistika kultury*. Informační a poradenské středisko pro místní kulturu – Centrum informací o kultuře, 1999, s. 2).

¹ Pravidelné informace o novinkách a směřování muzejní statistiky proto lze získat např. ze zápisů z jednání Senátu Asociace muzeí a galerií České republiky, publikovaných pravidelně ve Věstníku Asociace muzeí a galerií České republiky (Věstník AMG).

² Viz http://www.cz-museums.cz/web/deni_v_oboru/statistika-muzejnictvi

³ František Šebek, *Benchmarking muzeí*. Věstník AMG, 11 (2011), 1, s. 18-19. Týž, *Benchmarking muzeí ČR*. Věstník AMG, 10 (2010), 3, s. 20-21.

kdy se vznikem Pracovní skupiny pro muzejní statistiku AMG začaly být do členění a obsahu ročního statistického výkazu postupně zanášeny úpravy, po nichž domácí muzejní komunita volala.⁷ Změny se nere realizovaly hladce, protože veškeré návrhy úprav výkazu neschvaluje jeho administrátor, NIPOS, ale Český statistický úřad (ČSÚ). A nutno přiznat, že pohled statistika je často zásadně odlišný od pohledu muzejníka. Některé ukazatele jsou např. sledovány napříč kulturními a kreativními průmysly, oblast muzejnictví nevyjímaje, jiné ukazatele jsou sledovány pro účely mezinárodního srovnání mezi zeměmi EU, proto je jejich přítomnost ve výkazu nutná. Realizace změn je o to složitější, že forma i obsah výkazů jsou ČSÚ schvalovány s ročním předstihem. Proto byly požadované úpravy zanášeny postupně, zatím jich bylo provedeno přes 25. Forma a obsah statistického výkazu Kult (MK) 14-01 Muzea a galerie (muzea výtvarných umění) za rok 2012 by již v zásadě měla odpovídat nejen představám statistiků, ale i muzejní obce, a zároveň by měla výrazně napomáhat implementaci dat pro souběžně běžící projekt *Benchmarking muzeí*.⁸

Statistický výkaz Kult (MK) 14-01 Muzea a galerie (muzea výtvarných umění) je doslova nabitý zjišťovanými údaji. Jde o tři strany formátu A4 hustě pokrytých tabulkami. Pokud by byl vytěžován plně, umožňoval by vyhodnotit celou řadu údajů, které o muzejní činnosti sbírkotvorných institucí vypovídají komplexně a podrobně. Výkaz je členěn na 9 oddílů (krom úvodní základní identifikace zpravodajské jednotky):

- I. Muzea, galerie a památníky a jejich expozice
- II. Výkony muzea, galerie
- III. Zaměstnanci
- IV. Příjmy, resp. výnosy
- V. Výdaje, resp. náklady
- VI. Knihovny muzeí a galerií (nejsou vykazovány ve statistickém výkazu Kult MK 12-01)
- VII. Objekty prohlášené za nemovitou kulturní památku

- VIII. Elektronické služby muzeí a galerií
- IX. Sbírkový, dokumentační, odborná činnost

Ve statistickém výkazu Kult (MK) 14-01 Muzea a galerie (muzea výtvarných umění) je celkem zjišťováno 160 položek různých typů a obsahu, vcelku rovnoměrně rozdělených mezi všech výše uvedených 9 oddílů výkazu.⁹ Zpravodajská jednotka vyplňuje jen ty položky, které se jí přímo týkají, velká muzea s ohledem na rozsah vlastní činnosti pochopitelně vyplňují položky téměř všechny.

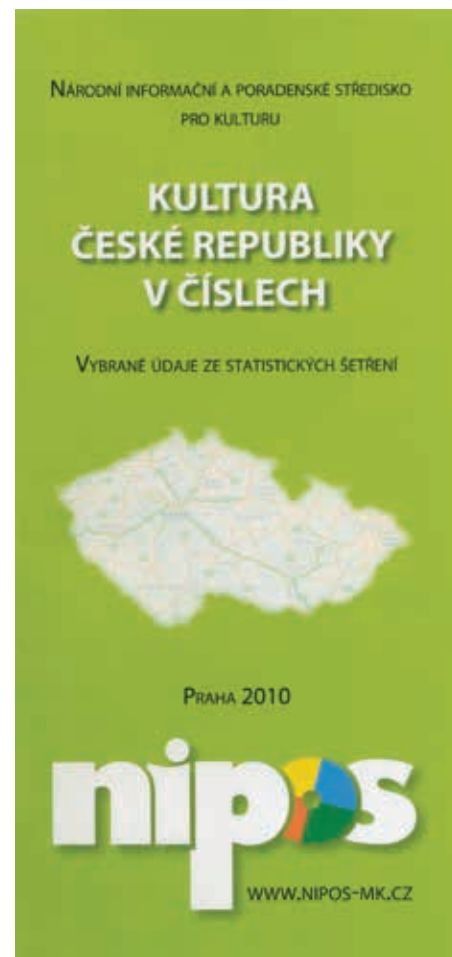
Statistických výkaz Kult (MK) 14-01 Muzea a galerie (muzea výtvarných umění) obdrží všechna muzea, galerie (muzea výtvarných umění) a památníky evidované CIK (k této evidenci podrobněji dále v textu), a to elektronicky nebo v tištěné formě, v lednu roku následujícího po roce, který je obsahem šetření. Muzea a galerie vyplňují v současnosti dotazník převážně elektronicky, prostřednictvím internetu, možné je to od roku 2010. Statistický výkaz Kult (MK) 14-01 (Muzea a galerie) není zařazen v Programu statistických zjišťování ČSÚ,¹⁰ tudíž jeho vyplnění není (až na zákonem taxativně vymezené případy) povinné.

Část výsledků zjištění ze statistických šetření získaných na základě statistického výkazu Kult (MK) 14-01 Muzea a galerie (muzea výtvarných umění) zveřejňuje CIK prostřednictvím NIPOS a to následujícími způsoby:

- V letech 1998–2008 každoročně ve formě publikace *Statistika kultury: základní statistické údaje o činnosti kulturních zařízení v České republice*.
- Od roku 2007 každoročně ve formě dokumentu *Návštěvnost muzeí, památníků a galerií v krajích České republiky*.
- Od roku 2009 každoročně ve formě čtyřdílného souhrnu *Základní statistické údaje o kultuře v České republice. Muzeím a galeriím je věnován Díl 1: Kulturní dědictví, muzea, galerie a památkové objekty*.
- Od roku 2008 každoročně formou publikace vybraných údajů v tištěné příručce *Kultura České republiky v číslech: vybrané údaje ze statistických šetření*.¹¹

Aktuálně veřejně nedostupnější, protože jsou tištěné a hromadně distribuované, jsou publi-

kace vybraných údajů ze statistických šetření *Kultura České republiky v číslech, vybrané údaje ze statistických šetření*. Ty však poskytují jen velmi zjednodušené údaje, a při hodnocení či vytěžování publikovaných dat je proto třeba vždy důsledně kontrolovat, o jaké informace vlastně jde, např. zásadně jsou od sebe odděleny statistiky výkonů muzeí a památníků

Obr. 1: Obálka příručky *Kultura České republiky v číslech: vybrané údaje ze statistických šetření* (za rok 2010).

od statistik výkonů galerií (muzeí výtvarného umění), na rozdíl od podrobnějších přehledů *Základní statistické údaje o kultuře v České republice*, kde jsou tyto údaje naopak sloučeny a památníky, galerie a muzea vyhodnoceny společně. Rovněž zveřejněné žebříčky označované v publikacích vybraných údajů jako „TOP muzea a památníky podle počtu návštěvníků“ je nezbytné vždy důsledně konfrontovat s každoročně o něco později vydávaným souhrnem *Základní statistické údaje o kultuře v České republice*. V tomto žebříčku totiž nejsou vůbec zařazeny statistické jednotky, které nedaly souhlas se zveřejněním svých dat,

⁷ Šebek, *K otázkám muzejní statistiky*, s. 10.

⁸ Na projektu spolupracují AMG a NIPOS od roku 2009, vzorem se stal podobný projekt knihoven ČR. Benchmarking je systém porovnávání výkonnosti v rámci skupiny srovnatelných subjektů při realizaci obdobných (porovnatelných) ukazatelů. Projekt *Benchmarking muzeí* je spuštěn od roku 2011, zatím pro skupinu muzeí (galerií) zřízovaných samosprávnými celky (kraji) a městy. „Data z dotazníků V-Kult a benchmarkingu z let 2011–2012 jsou již zpracována a nyní je dokončováno softwarové řešení jejich prezentace; všechna data jsou již až na 3 údaje stahována přímo z dotazníku V-kult, muzeím tak stačí poskytnout souhlas s jejich použitím pro projekt benchmarking, na jehož základě získají přístupové kódy do aplikace na adrese <http://www.benchmarkingmuzei.cz>. Dr. Šebek zdůraznil, že souhlas může být poskytnut i zpětně za minulé léta, a že čím více muzeí se do projektu zapojí, tím větší bude vypovídací hodnota získaných informací.“ (Věstník AMG, 2013, 1, s. 6.)

⁹ Výkaz je dostupný jak ve formátu DOC, tak PDF na <http://www.nipos-mk.cz/?cat=102>

¹⁰ http://www.czso.cz/vykazy/vykazy.nsf/!psz_2012_ministerstvo_kultury

¹¹ Všechny tyto dokumenty jsou dostupné v elektronické podobě na <http://www.nipos-mk.cz> (statistická data v publikacích).

Obr. 2: Obálka příručky Základní statistické údaje o kultuře v České republice (za rok 2010).

ale v podrobnějším, později publikovaném přehledu jsou tyto nezveřejnitelné statistické jednotky uvedeny v anonymizované podobě a skutečné pořadí se pak může, někdy i zásadně, lišit.

Tištěné publikace vybraných údajů jsou obecně mimořádně oblíbené, nejen u médií, pro něž zřejmě nejsou rozsáhlejší publikace statistických dat z oboru dostatečně atraktivní (nebo, což má autor za pravděpodobnější, jsou podrobnější, tudíž složitější a hůře citovatelné), ale i u vysokoškolských studentů různých oborů. Autorsky anonymní komentáře v publikacích *Kultura České republiky v číslech, vybrané údaje ze statistických šetření* se bohužel nešití řady zcela banálních závěrů, např.: „Návštěvnost je pouze jedním z výstupů činnosti muzeí, byť nejtypičtějším a s největším dosahem na veřejnost... Je zřejmé, že návštěvníci jdou za kvalitou. Předpokladem pro práci muzeí a udržení roční návštěvnosti na současné úrovni okolo 9,5 mil. návštěvníků jsou proto v první řadě kvalitní sbírky.“¹² Nebo „... pokud je objekt v nabídce cestovních kanceláří a poskytuje zajímavé hudební, divadelní, příp. jiné doprovodné akce, má vyšší návštěvnost než objekt, který se v nabídkách cestovních kanceláří nevyskytuje nebo kde se nic neděje.“¹³ Pro práci vydavatele (státního subjektu)

je zřejmě zcela signifikantní, že se tyto komentáře, poprvé se objevující u publikace vybraných údajů za rok 2009, nijak nezměnily a jsou každoročně v nové publikaci vždy zcela doslovně opakovány.

Rozsáhlejší příručka *Základní statistické údaje o kultuře v České republice* poskytuje komplexnější a také podrobnější vyhodnocení sbíraných dat, ovšem soustředí se bohužel opět pouze na nejdůležitější ukazatele. Její největší devizou je úvodní text, jehož autorem byl až do roku 2012 pravidelně PhDr. František Šebek, hlavní postava muzejní statistiky v České republice nejen v posledních deseti letech. V příručce shrnující data za rok 2012 však byl již pouze přetištěn jeho komentář z roku 2011, doplněný o aktuální údaje, nebo drobně formulačně pozměněný. Z úvodního textu se dovídáme řadu pro obor muzejnictví podstatných informací, u řady z nich však chybí komplexnější rozbor v tabulkové formě, vysvětlení neobvyklých výsledků nejsou důsledně a podrobně argumentována, zároveň, ke škodě věci, nejsou meziročně porovnávány tytéž (srovnatelné) veličiny, což víceméně znemožňuje využít i tuto rozsáhlejší publikaci ke smysluplnému porovnání statistickým šetřením získaných výsledků.

Hlavní pozornost je v publikaci základních výsledků statistických šetření věnována jen

několika významným indikátorům a přehledu o muzejní síti, kulturně-výchovné činnosti a návštěvnosti v jednotlivých regionech ČR. Z činnosti muzeí jsou zpracovávány údaje o:

- Počtu galerií, muzeí a památníků a jejich poboček
 - podle typu zřizovatele
 - podle regionu
 - zvlášť je evidováno, kolik subjektů je aktuálně v provozu.
- Počtu stálých expozic a uspořádaných výstav včetně putovních (tato kritéria jsou dále rozpracována včetně žebříčků pro galerie a muzea zvlášť).
- Počtu návštěvníků expozic a výstav (tato kritéria jsou dále rozpracována včetně žebříčků pro galerie a muzea zvlášť).
- Počtu přednášek aj. kulturně výchovných akcí a počtu návštěvníků přednášek aj. kulturně výchovných akcí (tato kritéria jsou dále rozpracována včetně žebříčků pro galerie a muzea zvlášť).

Pro skupinu muzeí, památníků a galerií zřizovaných Ministerstvem kultury ČR, jinými resorty, kraji, obcemi a městy (tedy financovaných do značné míry z veřejných prostředků) jsou tabulkově vyhodnocovány ještě informace o počtu zaměstnanců (přepočtený stav), a z toho odborných pracovníků, dále příjmy a z nich vybrané vstupné a neinvestiční výdaje (z toho nákup sbírkových předmětů). Z těchto údajů je vypočítáno jakési % soběstačnosti této konkrétní skupiny muzejních institucí, které se dlouhodobě pohybuje mezi 17-18 %.¹⁴

Bohužel pro skupinu muzeí, památníků a galerií zřizovaných občanskými sdruženími, církvemi, podnikatelskými subjekty a podnikateli nejsou tyto údaje publikovány, což znemožňuje porovnávání výsledků či indikátorů mezi skupinami veřejně podporovaných a privátních muzeí. Je však dlužno dodat, že pro skupinu zpravodajských jednotek bez přímé podpory z veřejných zdrojů je souhlas s publikováním jednotlivých finančních údajů zcela nepovinný, a řada subjektů jej proto neuděluje. Naprosto zarážející a z hlediska odpovědnosti vůči daňovým poplatníkům neudržitelný je však stále se zvyšující podíl muzeí a galerií z veřejných rozpočtů podporovaných (státních, městských, obecních), které souhlas se zveřejněním individuálních údajů neudělují rovněž. Jejich podíl na zdrojích „utajovaných

¹² *Kultura České republiky v číslech za rok 2009, vybrané údaje ze statistických šetření*. Praha: NIPOS, 2009, s. 15.

¹³ *Idem*, s. 24.

¹⁴ S výjimkou roku 2009, kdy dosáhlo 15,7 %, a roku 2012, kdy dosáhlo 18,2 %.

PŘEHLED O VÝKONECH A NÁVŠTĚVNOSTI MUZEÍ, GALERIÍ A PAMÁTNÍKŮ

Nejsou zde údaje za níže uvedená muzea, galerie a památníky, které nedaly souhlas ke zveřejnění individuálních údajů a využily práva na ochranu individuálních dat, která je zaručena zákonem č. 89/95 Sb., ve znění pozdějších předpisů. V uvedeném pořadí jsou označena x.

Galerie města Trutnova	Muzeum Mladoboleslavska, Mladá Boleslav
Hasičské muzeum Bechyně	Muzeum moderního sklářského umění Bezručice
Hrdličkovo muzeum člověka UK, Praha	Muzeum Montanelli, MuMo, Praha
Klášter Pražského Jezulátka, Praha	Muzeum mučičích nástrojů, Praha
Městská galerie Litomyšl	Muzeum olomouckých tvarůžků, Loštice
Městské muzeum a galerie Polička	Muzeum olomučanské keramiky, Olomučany
Městské muzeum a galerie Vodňany	Muzeum rekordů a kuriozit, Pelhřimov
Městské muzeum Antonína Sovy v Pacově	Muzeum Stará Čistíma, Praha
Městské muzeum Ledec nad Sázavou	Muzeum těžby a dopravy vápence v Čes. krasu, Svatý Jan p. Skalou
Městské muzeum Mariánské Lázně	Muzeum tupošské keramiky, Tupesy
Městské muzeum Nové Město nad Metují	Muzeum umění a designu Benešov
Městské muzeum Rovensko pod Troskami	Muzeum útrpného práva, Český Krumlov
Městské muzeum v Kadani	Muzeum Vladimíra Preclika, Bechyně
Městské muzeum Volary	Muzeum Zdeňka Buriana, Štramberk
Muchovo muzeum, Praha	Památník Antonína Dvořáka, Zlonice
Muzeum betlému Karlostejn	Portmoneum - Muzeum Josefa Váchala, Litomyšl
Muzeum čokolády a čokoládových obrazů Vladimíra Čecha, Praha	Ruční papírna - Muzeum papíru Velké Losiny
Muzeum hasičské techniky Postřekov	Sex Machines Museum, Praha
Muzeum Hlučinska, Hlučín	Sklářské muzeum Moser, Karlovy Vary
Muzeum Jarošův mlýn, Veverská Bítýška	Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí
Muzeum Jizerských hor, Jablonec nad Nisou	Vojenské muzeum Králiky
Muzeum krajky, Prachatice	WAX museum Prague, Praha

16 • Statistika kultury

Obr. 3: Souhlas se zveřejněním výsledků statistického šetření není povinný, každoročně řada institucí tento souhlas nevydává. Výsledky publikované v souhrnu Kultura České republiky v číslech: vybrané údaje ze statistických šetření jsou proto někdy zavádějící nebo nepřesné. Seznam zjišťovaných institucí, které souhlas nevydaly v šetření za rok 2011.

dat“ postupně vystoupal až k 50 % v roce 2012.¹⁵ Srovnání a posouzení přímé reakce nestátních muzeí (resp. muzeí nepodporovaných přímo z veřejných rozpočtů) na dopady ekonomické krize po roce 2008, ať už co se týká počtu zaměstnanců, příjmů

či neinvestičních výdajů, by mohlo být, nejen pro správce státní pokladny, ale i pro obor muzejnictví samotný, významným přínosem. Mimořádně zajímavé by však bylo především vyhodnocení % soběstačnosti „privátních“ muzeí (resp. nepodporovaných přímo z veřejných rozpočtů).

Určitého komplexnějšího vyhodnocení některých zjišťovaných údajů ze Statistického výkazu Kult (MK) 14-01 Muzea a galerie (muzea výtvarných umění) se dočkáme pouze v úvodním textu příručky *Základní statistické údaje o kultuře v České republice*. Byť jde o poměrně krátké texty, zmíníme dále s ohledem na rozsah našeho příspěvku pouze několik jednotlivých skutečností, dokazujících, že i suchá statistika domácího muzejního dění může vykazovat zajímavé jevy či nečekanou dynamiku.

Při jakémkoliv hodnocení je však zásadní metodika, a to nejen výběru do zkoumání zahrnutých zpravodajských jednotek, ale i sběru samotných statistických dat. Co se výběru zpravodajských jednotek týká,

CIK na svých webových stránkách zveřejňuje Seznam muzeí, památníků a galerií (muzeí výtvarných umění), mimo prodejní, jejichž zřizovateli jsou Ministerstvo kultury ČR, ústřední orgány jiných resortů, další orgány státní správy, obce, města, občanská sdružení dle zákona 83/90 Sb., obecně prospěšné společnosti, církev, podnikatelé a jiné subjekty.¹⁶ Pro CIK však ve skutečnosti bohužel není zásadně podstatné, zda statistická jednotka skutečně naplňuje jakoukoliv definici pojmu „muzeum“ (na území ČR bychom zřejmě preferovali specifikaci dle zákona 122/2000 Sb., a za statisticky jistě významné bychom – až do vzniku uvažovaných a domácí muzejní komunitou aktuálně diskutovaných standardů – měli, zda statistická jednotka skutečně realizuje sbírkotvornou činnost). Z hlediska statistiky (a její obecné vypovídací hodnoty) totiž skutečně je důležité, zda zpravodajská jednotka (subjekt poskytující statistická data) jen pronajímá prostor ke komerčním účelům, nebo provozuje

¹⁵ V této souvislosti je však zarážející nevydání souhlasu řadou muzeí a galerií podporovaných (minimálně částečně) z veřejných rozpočtů, tedy státních, městských a obecních, v roce 2012 to byly: Galerie Josefa Lieslera, Kadaň; Galerie města Turnova, Krkonošské muzeum, Vrchlabí (zde je dokonce zřizovatelem státní Správa KRNPAP); Městská galerie Vysoké Mýto; Městské muzeum a galerie Polička; Městské muzeum a galerie Svratka; Městské muzeum a galerie Vodňany; Městské muzeum Blatná; Městské muzeum Česká Třebová; Městské muzeum Ledec nad Sázavou; Městské muzeum Mariánské Lázně; Městské muzeum Nové Město nad Metují; Městské muzeum Rovensko pod Troskami; Městské muzeum Volary; Muzeum a galerie Orlických hor Rychnov nad Kněžnou; Muzeum Hlučinska Hlučín; Muzeum Josefa Hyláka Radnice; Muzeum loutkářských kultur v Chrudimí (příspěvková organizace MK ČR); Muzeum olomučanské keramiky Olomučany; Muzeum Podkrkonoší v Turnově; Muzeum tupošské keramiky Tupesy; Muzeum umění a designu Benešov; Muzeum Zdeňka Buriana Štramberk; Památník Antonína Dvořáka Zlonice; Stálá expozice Vladimíra Menšíka Ivančice (v tomto případě je skutečně zajímavé, že jeho provozovatel, KIC Ivančice, zřejmě naopak vydal souhlas s publikováním v témž objektu umístěné Stálé expozice Alfonse Muchy, nebo jde o metodický i faktický problém se zpracováním dat); Vlastivědné muzeum pro Vysoké nad Jizerou a okolí; Vlastivědné muzeum Jesenicka. Vyhodnoceno na základě údajů zveřejněných v: *Základní statistické údaje o kultuře v České republice. 2012*. Praha: NIPOS, 2013, s. 18.

¹⁶ <http://www.nipos-mk.cz/?p=1802>. Shlednuto 8. 10. 2013, poslední aktualizace k 18. 6. 2010.

památkový objekt bez sbírkových předmětů (včetně porůznu zapůjčených „exponátů“), či zda zároveň v intencích (poměrně přísného, tudíž v realizaci finančně náročného) zákona 122/2000 Sb. pečuje o sbírkový fond.

Např. v roce 2009 figurovala v pořadí návštěvnosti galerií (muzeí výtvarných umění) na 10. místě (v roce 2010 ve stejné kategorii z pochopitelných důvodů³⁷ dokonce na 8. místě) *Galerie Slovanská epopej Alfonse Muchy, Moravský Krumlov*, byť se ve skutečnosti jednalo o pronajatý památkový objekt, v němž byla realizována zápůjčka jiné sbírkotvorné instituce (Galerie hl. města Prahy). Stejně tak byly mezi výsledky galerií (muzeí výtvarných umění) započítány výkony několika galerií, které muzei nejsou, např. *Galerie ve věži, Planá* či *Galerie Podblanická ČSOP, Vlašim*³⁸. Podobně najdeme nesrovnalosti i mezi zahrnutými muzei: v případě *Klášteřského jezulátka, Praha* jde jen o nešťastně užitý název (v rámci kláštera je skutečně provozováno muzeum), v případě *WAX museum Prague* či *Sex Machines Museum, Praha* už jde skutečně o statistické výsledky znehodnocující srovnávání „hrušek s jablky“. Krom podnikatelských subjektů, které slova „muzeum“ a „galerie“ ve svém názvu pouze zneužívají, a o jejichž skutečné muzejní činnosti lze s úspěchem pochybovat, jsou ve zveřejněném seznamu uvedeny i další instituce, nad jejichž zařazením mezi muzea (sbírkotvorné instituce) nelze než pochybovat, a uvažovat, zda by neměly být počítány spíše mezi zpřístupněnými památkovými objekty či mezi výstavními sály, tedy ve zcela jiných statistických kategoriích.³⁹

O míře někdy obtížné porovnatelnosti statisticky shromážděných dat mimo jiné svědčí zavádějící výsledky, co se struktury muzejní sítě v ČR týká. Zatímco AMG eviduje aktuálně přibližně 280 institucionálních členů,⁴⁰ kteří při přijímání do Asociace podrobně dokazují svou vlastní sbírkotvornou činnost, jejíž

absence je častým důvodem k nepřijetí žadatele, v komentáři ke statistickému zjišťování za rok 2010 se dozvíme, že v tomto roce byla struktura muzejní sítě v ČR (po reformě státní správy – tzv. „zrušení okresů“) víceméně stabilní, z celkem 477 statistických podchytených muzejních institucí (o 80% více než je aktuálně členů AMG!) jich 32 zřizoval stát, 96 samosprávné celky (kraje), 253 muzejních institucí zřizovala města a obce a 96 muzeí a galerií mělo jiného zřizovatele (občanská sdružení, církve, fyzické a právnické osoby atd.).⁴¹ Jen o dva roky později narážíme u této ukazatele na zajímavou dynamiku: v roce 2012 eviduje NIPOS dokonce 502 činných a statisticky podchytených muzeí (již o 85% více muzeí než je aktuálně členských institucí AMG), z nich 33 zřizoval stát, 95 kraje, 270 města a obce a 104 muzeí a galerií bylo privátních (zřizovaly je fyzické a právnické osoby, občanská sdružení, obecně prospěšné společnosti, nadace, církve, apod.).⁴²

Pokud bychom výše uvedené počty vzali vážně, pak by nezbylo, než přijmout myšlenku, že co se počtu sbírkotvorných institucí na 1.000 obyvatel týká, je Česká republika středoevropským (či možná i evropským?) leaderem. Např. muzejní asociace 6x lidnatější Velké Británie má „pouze“ 600 členských institucí,⁴³ v o něco (vůči ČR) menším Rakousku eviduje zdejší muzejní spolek přes 200 institucionálních členů.⁴⁴ Zváz muzeí na Slovensku má přibližně 85 institucionálních členů⁴⁵ včetně všech poboček Slovenského národního muzea. V tomto srovnání je 502 muzeí a galerií evidovaných u nás CIK pro účely muzejní statistiky skutečně nebývalé mnoho. Spíše takto tvořený soubor zpracovadelských jednotek, zahrnující v sobě jakoukoliv atrakci od vědecko-technologického centra, přes zpřístupněné doly a štoly, po prodejní galerie či „muzea“ voskových figurín nebo strašidel, představuje významný argument pro ty, kteří veřejně volají po standardizaci muzejních činností.

Některé údaje publikované v komentářích lze jen obtížně porovnat, ověřit, či dospět z nich ke konkrétním a především relevantním závěrům. To se týká např. i obecně nesmírně citlivé otázky zaměstnanosti. V roce 2010 pracovalo v muzejních institucích ČR celkem

6020 zaměstnanců (na přepočtené celé úvazky). Bylo to o 161 zaměstnanců více než o rok dříve (2009), nárůst však údajně směřoval do skupin provozních, technických, administrativních a obslužných profesí, počet odborných pracovníků⁴⁶ byl naopak o 23 přepočtených celých úvazků nižší.⁴⁷ O rok později komentář říká, že muzea: „... vykazala celkem 5659 zaměstnanců v přepočtu na plně zaměstnané osoby. Bylo to o 362 pracovních míst méně než r. 2010. Úbytek zaměstnanců se týká především kategorie odborných pracovníků (pokles o 339 pracovních míst). Bohužel se jedná o složku zaměstnanců zabezpečujících odbornou správu muzejních sbírek a na základě toho jejich profesně kvalitní zpřístupnění veřejnosti.“⁴⁸ V následujícím roce (2012) se v komentáři pouze dozvíme, že muzea vykazala 5817 zaměstnanců, z toho tvořilo 46,5% odborných pracovníků (2707). Trend jsme schopni definovat až po pečlivém studiu (s kalkulačkou v ruce) všech komentářů za uplynulých čtyři roky zpět a závěr, k němuž dospějeme (ovšem předpokládali bychom jej spíše od organizace pověřené správou oborové statistiky) je následující: mezi léty 2009-2012 se počet zaměstnanců muzeí a galerií zásadně nezměnil (5860 – 2009 / 5817 – 2012), v uvedeném období však došlo jak k výraznému nárůstu (6020 – 2010), tak k hlubokému propadu (5659 – 2011) v rámci tohoto ukazatele. Odlíšný byl vývoj u zaměstnanosti v kategorii odborných pracovníků: mezi léty 2009-2012 došlo k postupnému (v roce 2011 skokovému) snížení počtu těchto zaměstnanců o téměř 12 % (3075 – 2009 / 2707 – 2012). Zajímavé by jistě bylo sledovat, zda jde o trend napříč skupinami zřizovatelů, či zda je např. pro některou skupinu zřizovatelů charakteristický. Případně, zda jsou některé pozice početně posilovány dlouhodobě, třeba v souvislosti s aktuálními oborovými trendy (důraz na zprostředkovávání muzejního obsahu, péči o návštěvníka atd.). Bohužel o tom, stejně jako o výše uvedených trendech, zveřejněné komentáře mlčí.

Mnohdy publikované výsledky muzejních statistik přinesou výsledky zcela nečekané, jejichž rozbor (ani metodický) bohužel neobsahuje. Jako příklad uveďme neobyčklé výsledky v péči o nemovitě kulturní dědictví ve správě muzeí a galerií, zaznamenané v letech 2009-2012. Muzejní instituce v České

³⁷ V daném roce se vlastník děl za neúměrné mediální pozornosti (přihlížíme-li ke skutečnosti, že šlo o standardní vypovězení smluvního vztahu dle platné smlouvy) rozhodl zápůjčku stáhnout a nadále ji prezentovat jinde a jiným způsobem. S blížícím se koncem vpuštění lhůty, a s šikovně vedenou mediální kampaní založenou na kontroverzi (medii značně přizívané), to vyvolalo výrazné zvýšení návštěvnosti v místě dlouhodobé výpůjčky.

³⁸ Ta ve své webové prezentaci ani nijak nezastírá, že je v podstatě soukromou prodejní galerií v ateliéru žijícího umělce. Viz <http://www.csopvlasim.cz/cs/podblanicka-galerie>.

³⁹ Krom výše zmíněných např.: Muzeum čokoládových obrazů Vladimíra Čecha, Praha; Muzeum strašidel (dokonce 2x, v Pelhřimově a v Plzni); Portmoneum Museum Josefa Váchala; Prohlídková štola Starý Martin; Regionální technické muzeum – Techmania o.p.s., Plzeň (zde navíc pod špatným názvem, v roce 2010 byl název tohoto subjektu změněn na Techmania Science Center o. p. s.); Středověké městečko Řepora, Praha; Štola - hornický skanzen, OKD, a.s., Důl Paskov apod.

⁴⁰ Viz <http://www.cz-museums.cz/web/amg/amg-se-predstavuje>.

⁴¹ *Základní statistické údaje o kultuře v České republice. 2010.* Praha: NIPOS, 2011, s. 5.

⁴² *Základní statistické údaje o kultuře v České republice. 2012.* Praha: NIPOS, 2013, s. 7.

⁴³ Viz <http://www.museumsassociation.org/about>

⁴⁴ Viz http://www.museumsbund.at/omb_aufgaben.html

⁴⁵ Viz <http://www.zms.sk/>. Členství je však limitované tzv. registrací (určitá forma standardizace), dle stanov se členem ZMS „může stát muzeum registrované podla platného zákona o múzeách.“

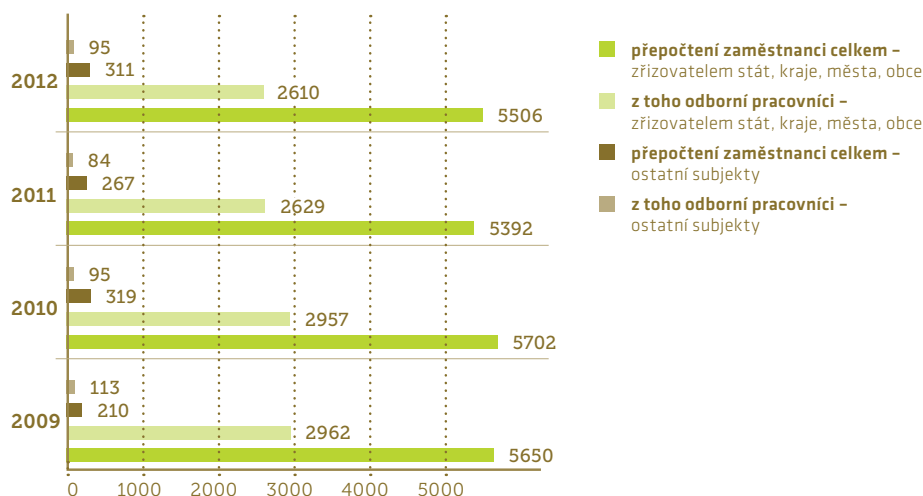
⁴⁶ Zde je třeba, při uvažování o tom, která muzejní profese je považována za odbornou, odkazovat na metodiku vyplňování statistického výkazu. Dle aktuálních vysvětlivek k výkazu (viz pozn. 30 dále): „...jako odborní pracovníci se vykazují vědecktí pracovníci, kurátoři sbírek, kvalifikovaní konzervátoři, restaurátoři, lektori a pracovníci manažmentu, přičemž jejich vzdělání není pro výkaz rozhodující.“

⁴⁷ *Základní statistické údaje o kultuře v České republice. 2010.* Praha: NIPOS, 2011, s. 5.

⁴⁸ *Základní statistické údaje o kultuře v České republice. 2011.* Praha: NIPOS, 2012, s. 6.

Obr. 4: Graf vývoje zaměstnanosti v muzeích ČR v letech 2009-2012

zpracovaný na základě výsledků statistických šetření zveřejněných CIK v publikacích Základní statistické údaje o kultuře v České republice.

republice často (F. Šebek to dokonce považuje za charakteristický rys vývoje českého muzejnictví²⁹) sídlí v objektech, které jsou chráněnou nemovitou kulturní památkou, a byly obvykle postaveny pro zcela jiné účely. Tyto objekty činnost muzeí výrazně limitují (nákladný provoz a údržba, komplikované využívání moderních technologií, obtížná přizpůsobitelnost handicapovaným), muzea jsou však v naší zemi obecně vnímána jako jedna z mála realizovatelných alternativ využití tohoto nemovitého kulturního dědictví.

V roce 2009 muzea a galerie využívala 722 památkově chráněných objektů, v roce následujícím ale již 1140, což představuje zcela neadekvátní a nepochopitelný nárůst o téměř 40%. Změna připadala výhradně na objekty využívané na základě nájemní smlouvy, počet nemovitých kulturních památek, s nimiž muzea hospodaří, se nezvýšil. Ne zodpovězená zůstala otázka, co muzea vedlo k uzavírání těchto provozně nákladných finančních závazků, případně zda a jak k tomu byla motivována. V roce 2011 se situace „vrátila k normálu“: muzea využívala 712 nemovitých kulturních památek (propad zpět o stejný procentní rozdíl, víceméně ke stavu v roce 2009), celý úbytek šel na vrub objektů využívaných na základě nájemní smlouvy (jejich počet se snížil o 441), muzea sama hospodařila s 517 památkově chráněnými objekty. Minulý rok (2012) tento „trend“ potvrdil. Počet objektů, které jsou chráněnou kulturní památkou, a který muzea využívala, se zvýšil na 762 (přibližně o 7%), přírůstek

se týkal především objektů, s nimiž muzea přímo hospodaří (558 objektů). Z výše uvedeného je zřejmé, že údaje vykazované za rok 2010 jsou v tomto ukazateli zcela abnormální, a že ve sběru dat došlo s největší pravděpodobností k zásadní chybě, která hodnotu ukazatele vychýlila zcela mimo trend. Bohužel rozbor, proč se tak stalo, co bylo příčinou (metodika, chyba při sběru dat atd.), případně která skupina zřizovatelů přispěla k vychýlení ukazatele nejvýznamněji, absentuje.

V rámci jedné ze základních činností muzejních institucí, již je péče o sbírkový fond, vykazaly zpravodajské jednotky za rok 2010 nepochopitelnou ztrátu. Z 28 142 000 evidenčních čísel sbírkových předmětů v roce 2009 poklesl jejich počet o rok později téměř o 20% na 23 386 000. Trend dále pokračoval (v následujícím roce již bylo vykazováno pouze 22 576 000 evidenčních čísel), aby se v 2012 víceméně zastavil (22 562 000). Co je příčinou tohoto nepochopitelného propadu, není jasné. Bude třeba mimo jiné prověřit meziročně platnou metodiku vyplňování statistického dotazníku, zda např. nedošlo k nepatrné změně formulace popisu obsahu položky zjišťování. V textu komentáře za rok 2009 bohužel není vyhodnoceno, zda jde o jev projevující se napříč skupinami muzeí (dle převažujícího typu sbírek, dle zřizovatelů, dle velikosti), tudíž nelze příčinu predikovat (na administrativní chybu tak razantní pokles svalit zřejmě nepřijde). Více světla do tohoto problému by mohly vnést statistické výsledky za rok 2013, kdy by velká část muzeí a galerií, jejichž sbírky jsou evidovány v Centrální evidenci sbírek MK ČR, měla

dokončit desetiletý, zákonem předepsaný inventarizační cyklus, a zaznamenat tak skutečný a ověřený stav a počet svých sbírkových předmětů (evidenčních čísel).

Muzejní statistikou se zabývá pětičlenná komise pro muzejní statistiku AMG. Pravidelně upravuje a aktualizuje komentář statistického výkazu Kult (MK) 14-01 Muzea a galerie (muzea výtvarných umění), který je publikován na čtvrté straně výkazu. Zpracovala také rozsáhlý komentář *Metodické vysvětlivky k ročnímu statistickému výkazu o muzeu V-kult /MK/ 14 – 01 za rok 2012*, který je zpřístupněn na webových stránkách AMG.³⁰ Jeho důsledná implementace zpravodajskými jednotkami při vyplňování výkazů by měla jednoznačně přispět k větší relevantnosti zjištěných dat.

Bylo by zcela jistě žádoucí, aby NIPOS publikoval výsledky šetření v mnohem širším (komplexnějším) rozsahu s okomentovanými trendy a základními statistickými veličinami např. v oblasti zaměstnanosti, než činí dosud, případně aby alespoň pro potřeby Pracovní komise pro muzejní statistiku AMG dodával každoročně sumář dat získaných ve všech kolonkách statistického dotazníku. Rozsah statistického výkazu Kult (MK) 14-01 Muzea a galerie (muzea výtvarných umění) totiž skutečně dovoluje rozsáhlé šetření s průkaznými výsledky z řady oblastí zcela základních činností muzeí (péče o sbírky, prezentace, návštěvnost, kulturně výchovné a výzkumné aktivity, poměrně podrobně také financování). Bohužel v současných publikacích výsledků je důraz nepochopitelně kladen pouze na činnost prezentační a z části i kulturně-výchovnou, ostatní výsledky celých skupin zjišťovaných dat nejsou zveřejňovány rovnoměrně, nebo nejsou zveřejňovány vůbec.

Je ovšem otázkou, zda se v příštích letech dočkáme publikování alespoň tak rozsáhlých souhrnů výsledků dat, jako dosud. Stát totiž uvažuje o přesunu agendy muzejní statistiky z NIPOS na Český statistický úřad, a to na základě Usnesení vlády č. 399/2012, týkající se přípravy úsporných opatření v oblasti zjednodušení agend a zrušení duplicit ve státní správě, dle kterého byl měl ČSÚ převzít všechny oborové statistiky.³¹ Nelze však předpokládat, že by statistici omezili počet sbíraných dat, na druhé straně není pravděpodobné, že by jejich vyhodnocení věnovali

²⁹ Základní statistické údaje o kultuře v České republice. 2009. Praha: NIPOS, 2010, s. 5.

³⁰ http://www.cz-museums.cz/web/deni_v_oboru/statistika-muzejnictvi

³¹ Věstník AMG, 2013, 3, s. 6.

aspoň takovou pozornost jako dosud NIPOS. Oborová statistika však poskytuje významnou oporu muzeím a galeriím nejen při ozřejmování a vyhodnocování vnitřních oborových trendů, zároveň poskytuje významné argumenty pro zřizovatele, stejně tak však může být významnou oporou pro Ministerstvo kultury ČR jako hlavního garanta muzejního oboru a při vytváření stabilních systémů podpory muzejnictví na národní úrovni. Nezbyvá než doufat, že statistická šetření v oblasti kulturních a kreativních průmyslů zajišťovaných muzei, galeriemi a památníky bude, i přes výše nastíněné metodické a obsahové problémy, pokračovat i nadále. Byla by škoda o desetiletí vytvářené sestavy dat a jejich výsledky nešťastným administrativním rozhodnutím přijít. ■

Klíčová slova:

Muzea a galerie, Česká republika, statistická šetření, metodika, vyhodnocení

Keywords:

Museums and galleries, Czech Republic, statistical survey, methodology, evaluation

PhDr. Dana Veselská, Ph.D. (*1970)

Vedoucí odboru sbírek a hlavní kurátorka Židovského muzea v Praze. Vystudovala dějiny umění, klasickou archeologii a muzeologii na Masarykově univerzitě v Brně, dlouhou dobu působí v Muzeologické komisi AMG (v letech 2010-2012 její předsedkyně) a v Pracovní komisi pro muzejní statistiku AMG.